

Erdős Ákos¹

FOCUS-ban a rendőrség drogprevenciós tevékenysége

Bevezetés

Hazánkban – a legutóbbi országos reprezentatív felmérések szerint – a felnőtt népesség (18–64 éves) tagjai közül nagyjából minden tizedik fogyasztott már valamilyen tiltott drogot élete során. A valaha kipróbálók közel negyede a felmérést megelőző évben is fogyasztott kábítószer, s többségük (körülbelül háromnegyedük) folyamatos használónak tekinthető. Az éves prevalencia értéke ebben a populációban 2,3%.² A magyar fiataloknak (≥ 16 éves) pedig a 18,7%-a próbált már valamilyen tiltott szert. Jelentős többségük (65,2%) tekinthető többszöri fogyasztónak (3 vagy több alkalom), és mindössze 34,8%-uk úgynevezett kísérletező, aki egy, legfeljebb két alkalommal fogyasztott kábítószer.³ Ezek a számok a kábítószerekkel összefüggő egészségkárosító magatartások kezelésével foglalkozó szakemberek olvasatában két körülményre mutatnak rá:

- a tiltott pszichoaktív szerek fogyasztása – belátható időn belül (de leginkább soha) – nem szüntethető meg a tudomány bármely területe által jelenleg ismert eszközökkel;
- a kipróbálás előfordulásának csökkentése mellett, a fogyasztás tényének elfogadásával a kockázatos szerhasználati mintázatok kialakulásának, valamint az állapotromlás, az elkerülhető egészségügyi, társadalmi és egyéb természetű károk megelőzésére is figyelemmel szükséges lenni.

A droghasználattal kapcsolatos társadalmi jelenségek kezelése tehát klasszikusan három formában történhet: keresletcsökkentéssel, kínálatcsökkentéssel, valamint

¹ Pénzügyőr őrnagy; tanársegéd, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszék; doktorandusz, NKE Rendészettudományi Doktori Iskola. Kapcsolat: erdos.akos@uni-nke.hu.

² Paksi Borbála et al.: A magyarországi felnőtt népesség droghasználata – az Országos Lakossági Adatfelvétel az Addiktológiai Problémákról 2015 (OLAAP 2015) reprezentatív lakossági felmérés alapján. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 73. (2018), 4. 541–565.

³ Elekes Zsuzsanna – Arnold Petra – Bencsik Nóra (szerk.): *Iskolások egészségkárosító magatartása 25 év távlatában. A 2019. évi ESPAD kutatás magyarországi eredményei*. Budapest, BCE, 2020.

ártalomcsökkentéssel.⁴ A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a rendészetnek, mint a közigazgatás különleges megnyilvánulásának,⁵ tulajdonképpen a prevenció mindhárom említett területén meg lehet a feladata; mindazonáltal egyik esetben sem várható el tőle (a rendészet sem várhatja magától), hogy egyedül és kizárólagosan kezelje az adott területen keletkező feladatokat.

A klasszikus rendészeti prevenció Magyarországon

Bár a rendészet fogalma nem azonos a rendőrséggel, nyilvánvaló, hogy ez utóbbi a rendészet legtipikusabb szervezeti megnyilvánulása.⁶ Ezért lehet az, hogy amikor a rendészet drogprevenciós cselekvéséről beszélünk, akkor legtöbbször a rendőrség (bűn)megelőző tevékenységére gondolunk.⁷ A rendőrség hazánkban a drogjelenség kezelése során alapvetően két területen folytat érdemi tevékenységet: keresletcsökkentés és kínálatcsökkentés.

Az országos szintű keresletcsökkentő, drogprevenciós programok jelentős része a rendőrség szervezetéhez kötődik. Ezek közé tartozik a D.A.D.A.-program,⁸ az ELLEN-SZER Program, valamint a Drogprevenciós Összekötő Tiszti Hálózat.⁹ Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy a magyar fiatalokat elérő drogprevenciós programok jelentős része még most is közvetlen információátadáson alapul, s gyakran a rendőrséghez kötődik.¹⁰ Ezek a kevésbé korszerű beavatkozási formák ma már az európai országok többségében kevésbé mondhatók

⁴ Sivadó Máté: Új kihívások a droghelyzet kezelésében alkoholológiai kitekintéssel. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Tanulmányok „Biztonsági kockázatok – rendészeti válaszok” című tudományos konferenciáról. XV. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2014. 235–241; Sivadó Máté: *Jelenkori drogpolitika Magyarországon és Európában, tengerentúli kitekintéssel*. PhD-értekezés. Debrecen, DE Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2015.

⁵ Christián László: A bizonytalan alapra épülő ház, avagy a rendészet alapfogalmainak tisztázása. *Iustum Aequum Salutare*, 6. (2010), 1. 175–192; László Christián: Law enforcement. In Balázs Schanda – András Zs. Varga – Lóránt Csink (szerk.): *The basic law of Hungary. A first commentary*. Dublin, Clarus, 2012. 235–242; Finszter Géza: *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.

⁶ Christián László: Rendészeti szervek. In Jakab András et al. (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (2018); Finszter Géza: *A rendőrség joga*. Budapest, ORFK, 2012; Finszter (2018): i. m.

⁷ Ezzel együtt más rendészeti szervek is végeztek/végezhetnek drogprevenciós tevékenységet, például pénzügyőrök. (Erdős Ákos: A Vám- és Pénzügyőrség kábítószer-ellenes tevékenysége a rendszerváltást követő első évtizedben. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 27. [2017], 54. 15–24.)

⁸ Orlay Ibolya – Cseres Judit: D. A. D. A.: A Magyar Rendőrség Általános Iskolai Drogmegelőzési Programja. *Iskolakultúra*, 5. (1995), 13–14. 85–90.

⁹ Bacsáné Bula Erika et al.: *Drogprevenciós Kézikönyv*. Szeged, Ágota Alapítvány, 2019.

¹⁰ Paksi Borbála – Magi Anna: Drogprevenciós helyzet(jelentés). Kvalitatív kutatás a területen dolgozó szakmai szolgáltatók körében. *Socio*, 3. (2013), 2. 1–30.

általánosnak.¹¹ A szakirodalomban e programok hatékonyságát ugyanis általában erősen megkérdőjelezhetőnek tartják,¹² bár a drogokkal kapcsolatos „integrált, érzékeny és összefüggő módon” végrehajtott oktatásnak van némi hatása a fiatalok droghasználattal kapcsolatos viselkedésére.¹³ A D.A.D.A.-program kapcsán készült hatékonyságvizsgálatok szerint a tanulóknál – ismereteik szintjén – valóban elérhető változás, bár más területeken, így az énhatékonyság tekintetében nincs szignifikáns különbség a programba belépő és onnan kilépő tanulók között.¹⁴ A kutatások eredményeit összegezve tehát megállapíthatjuk, hogy az elsődleges prevenció területén a rendőrség valóban képes lehet kimutatható eredményeket elérni, azonban ettől nem várhatunk jelentős keresletcsökkenést.

A drogjelenség kezelésének másik fontos területe a kínálatcsökkentés, ami az illegális pszichoaktív szerek hozzáférhetőségének mérséklésére, a források elapasztásra fókuszáló cselekvések együttesét jelenti. A legutolsó becslések szerint hazánkban a kábítószerrel kapcsolatos közkiadások a GDP 0,04%-át adják, amelyből háromszor annyit fordít az állam kínálatcsökkentésre (75%), mint a kereslet visszaszorítására (25%).¹⁵ A keresletcsökkentéshez képest a kínálatcsökkentés területén – természeténél fogva – már sokkal inkább érvényesülhet a rendészet primátusa; társadalmi és szervezeti együttműködésre azonban itt is szükség volna.¹⁶ Elmondhatjuk továbbá, hogy a kínálatcsökkentés hatékonyságának megítélésében sincs egységes kép a szakirodalomban. Egy korábbi kvalitatív kutatás eredményei szerint a rendőrség által végrehajtott elfogásokat sokszor meg sem érzik, továbbá hatékony keresletcsökkentő intézkedések nélkül a rendészet kínálatcsökkentő tevékenysége sem lehet hatékony.¹⁷ Ezzel együtt azonban vannak olyan nemzetközi tapasztalatok is, amelyek azt igazolják, hogy

¹¹ Paksi Borbála: Magyarországi tendenciák az iskolai prevenció területén. *Educatio*, 28. (2019), 3. 441–458.

¹² Chudley E. Werch – Deborah M. Owen: Latrogenic effects of alcohol and drug prevention programs. *Journal of Studies on Alcohol*, 63. (2002), 5. 581–590.

¹³ Richard Midford et al.: Principles that underpin effective school-based drug education. *Journal of Drug Education*, 32, (2002), 4. 367.

¹⁴ Danku Nóra et al.: A DADA drogprevenciók program hatékonyságvizsgálata hetedik évfolyamos általános iskolai tanulók körében. *Orvosi Hetilap*, 160. (2019), 23. 914–920.

¹⁵ EMCDDA: *European drug report. Trends and developments*. Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2019.

¹⁶ Németh Zsolt: A rendőrségi drogstratégia kihívásai. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a „Rendészet és rendvédelem – kihívások a XXI. században” című tudományos konferenciáról. IX. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2008. 393–394; Sivadó Máté: A rendvédelmi szervek kábítószer-csökkentésben betöltött szerepe, feladata. *Magyar Rendészet*, 17. (2017), 2. 141–157.

¹⁷ Vitrai József: *A „Nemzeti drogstratégia a kábítószer-probléma visszaszorítására” megvalósulásának dokumentum és mélyinterjú-elemzésen alapuló értékeléséről*. Tanulmány. Budapest, Nemzeti Drogmegelőzési Intézet, 2009.

kínálatcsökkentő rendészeti intézkedésekkel mérsékelhető bizonyos kábítószer-
hozzáférhetősége.¹⁸

Rendészeti ártalomcsökkentés a nemzetközi gyakorlatban, különös tekintettel a FOCUS-programra

Az ártalomcsökkentő megközelítés lényegét tekintve azon a felismerésen alapul, hogy nem minden droghasználó esetében érhető el szermentesség. Esetükben tehát a különféle egyéni (például egészségügyi, pszichés problémák, hajléktalanság) és társadalmi (például fertőzések terjedése, bűncselekmények elszaporodása) károkat, ártalmakat csökkenthetjük. A leggyakrabban említett ilyen típusú intézkedések a tűcsere- és a metadonprogramok.¹⁹ Az ártalomcsökkentő beavatkozások természetüknél fogva nem kifejezetten rendészeti sajátosságok. „Mindezek mellett érdemes figyelembe venni, hogy az ártalomcsökkentés nem redukálható egyszerű egészségügyi feladattá. A közösség biztonsága és a hatékony bűnmegelőzés érdekében a rendőrségnek is konstruktívan részt kell benne vennie” – jegyzi meg Kóti.²⁰

A nemzetközi rendészeti gyakorlatban számos példát találunk olyan ártalomcsökkentő beavatkozásokra, amelyek végrehajtásában a rendőrség kiemelt szerepet vállal. A szakirodalomban leggyakrabban megjelenő rendészeti ártalomcsökkentő beavatkozások az úgynevezett „naloxon programok”,²¹ amelyek egy jelentőse része az USA rendőri szerveihez kötődik.²² A kutatások szerint a naloxon programban részt vevő rendőrök képesek felismerni az életet veszélyeztető helyzeteket és biztonsággal megkezdeni a gyógyszeres beavatkozást.²³ A rendészeti ártalomcsökkentő beavatkozások egy másik alternatív formája lehet a nyílt színi drogszcénák rendőri felügyelete. Külföldi tapasztalatok ugyanis azt mutatják, hogy megfelelő rendészeti stratégia megválasztásával még a publikus tereken zajló droghasználat

¹⁸ EMCDDA: *Annual report on the state of the drugs problem in Europe*. Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2011.

¹⁹ Demetrovics Zsolt – Balázs Hedvig: Drogosok. In Gelsei Gergő et al. (szerk.): *A láthatatlanság vége – társadalomismereti olvasókönyv*. Budapest, Alapítvány a Társadalomelméleti Kollégiumért, 2004. 121–141.

²⁰ Kóti Réka Ágnes: A jogalkalmazás kérdőjelei a kábítószer-problémával kapcsolatos kriminálpolitikában. *Iustum Aequum Salutare*, 4. (2008), 3. 154.

²¹ A naloxon egy opiátantagonista, amely képes megszüntetni az opiáttípusú szerek hatásait, így életmentő lehet a túladagolások esetekben.

²² Tiriti Khorasheh et al.: A scoping review of harm reduction training for police officers. *Drug and Alcohol Review*, 38. (2019), 2. 131–150.

²³ Rian Fisher et al.: Police officers can safely and effectively administer intranasal naloxone. *Prehospital Emergency Care*, 20. (2016), 6. 675–680.

(nyílt színi drogszcéna) – amely egyébként a kockázati környezet egyfajta szélsőséges, leginkább kockázatos típusának tekinthető²⁴ – kapcsán is megvalósítható ártalomcsökkentő beavatkozás.²⁵

Az ártalomcsökkentő beavatkozások egy eddig még nem említett formája az úgynevezett megkereső utcai szolgáltatás. A megkereső programok célja, hogy a teljes körű egészség feletti kontrollhoz juttatásuk elősegítése és annak megtartása érdekében a veszélyeztetett vagy addiktológiai problémával küzdő, gyakran bizalmatlan csoportok tagjaival a szakemberek kapcsolatot tudjanak teremteni, az érintettek saját környezetbeli, speciális szükségleteik figyelembevétele mellett, speciális szakmai módszerekkel.²⁶ Több mint harminc nemzetközi kutatás igazolta, hogy az utcai megkereső szolgáltatásokon keresztül egyrészt elérhetővé, láthatóvá válnak a problémás szerhasználók, másrészt érdemi változások érhetők el náluk a fogyasztási viselkedésükben is.²⁷ Ahogyan azt a hazai vizsgálati eredmények is alátámasztják, a megkereső programok egyik gyenge pontja, hogy alapvetően kevés van belőlük, ezáltal korlátozott a szakemberek által elérhető szerfogyasztók száma.²⁸

Miután a rendészeti szervek – különösen a rendőrség – tagjai nagyszámú utcai jelenlétük és feladatuk természetéből fakadóan számos alkalommal kerülnek kapcsolatba droghasználókkal, így ártalomcsökkentő tevékenységként munkájukban könnyen megvalósulhatna a hatékony megkeresés vagy legalábbis az érintett populáció elérése. Ezzel kapcsolatban Németh Zsolt megjegyzi:

„A drogfogyasztás közvetlen következményeiért (pl. halál) egyébként a rendészet nem tehető felelőssé. Viszont úgy kell működnie, hogy a lehetséges, felmérhető kockázatokat csökkentse a sajátos eszközeivel. Ennek egyik legfontosabb megvalósulása lehetne a veszélyben lévő drogfogyasztók felkutatása, vagy egyszerűen csak észlelése, ezt követően pedig kezelő-segítő helyekre juttatása (»early warning system« – korai jelzőrendszer).”²⁹

²⁴ Rácz József et al.: A drogváltás jelensége injekciós droghasználókkal készült interjúkban. *Psychiatria Hungarica*, 27. (2012), 1. 29–47.

²⁵ Hilgunn Olsen: Open drug scenes and police strategies in Oslo, Norway. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 18. (2017), 2. 1–16.

²⁶ Arany Zoltán et al.: *Szakmai ajánlás szenvedélybetegek alacsonyküszöbű ellátása részére*. Budapest, EMMI, 2018.

²⁷ Lásd például Susan L. Colyle – Richard H. Needle – Jacques Normand: Outreach-based HIV prevention for injecting drug users. A review of published outcome data. *Public Health Reports*, 113. (1998), 1. 19–30.

²⁸ Bálint Réka et al.: *2019-es Éves Jelentés (2018-as adatok) az EMCDDA számára*. Budapest, Nemzeti Drog Fókuszpont, 2019; Rácz József – Márványkövi Ferenc – Melles Katalin: Közösség-alapú utcai megkereső modell-program pilotstudy vizsgálata budapesti intravénás kábítószer-fogyasztók körében. *Addiktológia*, 8. (2009), 3. 219–253.

²⁹ Németh Zsolt: Kábítószerügy: rendőrségi csapda. *Miskolci Jogi Szemle*, 14. (2019), 2. ksz., 2. kötet. 280.

E témához szorosan kötődő, jól működő nemzetközi példával találkozunk a kanadai rendészeti gyakorlatban. Kanadában mintegy 65 ezer rendőr szolgál,³⁰ ezáltal a rendészet széles felületen érintkezik a bűnözéssel és más devianciákkal. Miután azonban a bűnözés önmagában is egy meglehetősen összetett társadalmi jelenség, hatékony kezeléséhez az állami szervek, a helyi önkormányzatok, a szociális és más szervezetek, valamint az állampolgárok együttműködésére van szükség. Az effajta közösségi alapú megoldások egyik sikeres modellje a FOCUS (*Furthering Our Community by Uniting Services*) elnevezésű program.³¹ A program egy interszektorális megközelítésen alapuló kezdeményezésként lehetőséget kíván adni a kiemelt kockázatú helyzetek felmérésére és hatékony kezelésére.³² A kezdeményezés lényege tehát, hogy egy asztalhoz ültesse (*Situation Table*) a különféle állami és társadalmi szervezeteket, amelyek így rövid időn belül komplex választ adhatnak és segítséget nyújthatnak azon személyek és családok számára, akiknél magas a devianciákkal való érintettség kockázata.³³

Megoldásra váró helyzetet a FOCUS-programban részt vevő bármely tagszervezet bemutatathat a heti rendszerességgel tartott üléseken. 2017-ben az esetek 64%-a, 2018-ban pedig 67%-a az igazságszolgáltatás szervezeteinek útján került a FOCUS-program tárgyalóasztalaihoz. Az igazságszolgáltatáson belül is túlnyomórészt a rendőrség közreműködése volt a meghatározó. Mindkét évben ugyanis a torontói rendőrség mintegy 1,8 millió segélyhívást kapott, ezáltal közvetlenül kapcsolódhatott a kiemelt kockázatú eseményekhez.³⁴ A program részeseként a rendőrök feladata, hogy megfelelő bizalmi légkört teremtsenek a kapcsolatfelvétel során. A rendőr intézkedésével elsősorban szolgáltatásként és nem pedig kötelezvényként teszi lehetővé az érintettek számára a programban való részvételt.³⁵

A program során a részesek kockázati kategóriákat állítanak fel. Ezek a kockázati kategóriák az adott helyzet azon jellemzőit foglalják magukban, amelyek megalapozzák a beavatkozás szükségességét. A programban összesen

³⁰ Christián László – Kardos Pál: Sokszínű polgárőrség. New Yorktól az NKE egyetemi polgárőrségig. *Magyar Rendészet*, 19. (2019), 4. 33–52.

³¹ Lu Wang – Gabby Lee – Ian Williams: The spatial and social patterning of property and violent crime in Toronto neighbourhoods. A spatial-quantitative approach. *International Journal of Geo-Information*, 8. (2019), 51. 1–18.

³² Ashram Tanjin et al.: *Youth resiliency. Hate, racism, and youth radicalization report. Midaynta Community Services 3rd Annual Conference Report*. Toronto, Midaynta Community Services, 2020.

³³ TTC: *Special constable service and revenue protection annual report 2019*. Toronto, The Toronto Transit Commission (TTC), 2019; Steve Lurie et al.: *Justice-focused mental health supportive housing in Toronto. Needs assessment and action plan*. Toronto, Canadian Mental Health Association Toronto Branch – Wellesley Institute – Addictions and Mental Health Ontario, 2020.

³⁴ United Way: *FOCUS Toronto. 2018 Interim report*. Toronto, United Way Greater Toronto, 2018.

³⁵ Victoria Morris: *Situation tables as the new crime prevention. Theoretical underpinnings, strengths, weaknesses, and best practices*. Oshawa, University of Ontario Institute of Technology, 2018.

27 kockázati kategória létezik, amelyben 105 különféle rizikófaktor kap helyet. A két év (2017–2018) során a legmeghatározóbb kockázati tényezők között szerepelt a mentális betegségek jelenléte (például Alzheimer-kór, demencia), valamint a drog- és alkoholhasználat, illetve a különféle szerhasználati zavarok.³⁶

A torontói FOCUS-programba került 479 eset elemzése kimutatta, hogy azok 93%-ában az érintett személyeket be lehetett csatornázni valamely segítő intézményhez, állami szervezethez. Az esetek 88%-ában a megállapított kockázati tényezők fenyegetése csökkent. Az összegyűjtött adatok továbbá azt is feltárták, hogy a FOCUS Toronto csaknem azonos számú férfit és nőt képes kiszolgálni, vagyis a szolgáltatások hozzáférhetőségében nincsenek nemi különbségek.³⁷

Összefoglalás

Vizsgálatok igazolják, hogy számtalan mentális egészségügyi problémával küzdő személy – beleértve a szerhasználati zavarokkal érintetteket is – gyakran kerül abba a pszichoszociális krízisspirálba, amelynek egyes kilépési pontjain a hajléktalanság, a rendőrségi eljárások, bírósági procedúrák, a bebörtönzés és a kórházi gyógykezelés található. A spirál egyes pontjain töltött idő ugyanakkor jelentős társadalmi költségeket keletkeztet.³⁸ A preventív eszközök alkalmazását – legyen szó megelőzésről vagy ártalomcsökkentésről – tehát nem pusztán humanitárius elvek, hanem gazdasági szempontok is szükségessé teszik.

A rendészeti szervek – kiváltképp a rendőrség – az alkotmányos jogállamokban a jog hadseregeként funkcionálnak.³⁹ E szervek tagjaitól tehát intézkedésük alkalmával éppúgy nem várható el, hogy az érintett személy javára vagy terhére önkényesen alkalmazzák a jogot. A rendőr nem dönthet arról, hogy a törvénysértést elkövető kábítószer-használóval szemben fellépjen vagy sem. Mindez azonban nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy a rendészet saját eszközeivel megpróbáljon innovatívan, proaktív és együttműködő módon megoldásokat találni azoknak a problémáknak a kezelésére, amelyekkel egyébként ő maga is nap mint nap találkozhat. Hazánkban a rendőrség jövőjét illető legjelentősebb célkitűzések egyike, hogy a főként reagáló, statisztikaorientált szervezet működésekor a pro-

³⁶ United Way (2018): i. m.; Mark Saunders: *F.O.C.U.S. Toronto Situation Tables, Q1 2018 statistical report. Presentation, Public Meeting, August 23, 2018*. Toronto, Police Headquarters, 2018.

³⁷ OSCE: *Understanding referral mechanisms in preventing and countering violent extremism and radicalization that lead to terrorism. Navigating challenges and protecting human rights. A guidebook for South-Eastern Europe*. Vienna, Organization for Security and Co-operation in Europe, 2019.

³⁸ Lurie et al. (2020): i. m.

³⁹ Finszter (2012): i. m.

aktivitásnak és az állampolgárt középpontba helyező tevékenységnek kell előtérbe kerülnie, amely széles körű megelőzésen alapul.⁴⁰

A tanulmány célja, hogy a vastag várfalak mögé zárkózó rendészet számára a szűk lőrésen keresztül rápillantást engedjen a nemzetközi gyakorlat egy szűk területére. Igazolni kívánva azt, hogy a kábítószer-jelenség kezelése kapcsán létezik még kiaknázatlan és megfontolásra érdemes lehetőségek hazánkban is.

⁴⁰ Christján László: Rendészeti politika. *MTA Law Working Papers*, (2015), 14. 1–10; Christján László: Rendőrség és rendészet. In Jakab András – Gajduscheck György (szerk.): *A magyar jogrendszer állapota*. Budapest, MTA TK JTI, 2016. 681–707.

Irodalomjegyzék

- Arany Zoltán – Figeczki Tamás – Máté Zsolt – Tóth Róbert: *Szakmai ajánlás szenvedélybetegek alacsonykiűszöbű ellátása részére*. Budapest, EMMI, 2018.
- Bacsáné Bula Erika – Mitykó Judit – Révai Istvánné – Szili-Balog Mária: *Drogprevenciósi kézikönyv*. Szeged, Ágota Alapítvány, 2019.
- Bálint Réka – Csák Róbert – Csesztregi Tamás – Horváth Gergely Csaba – Kaló Zsuzsa – Paksi Borbála – Péterfi Anna – Port Ágnes – Tarján Anna – Varga Orsolya: *2019-es Éves Jelentés (2018-as adatok) az EMCDDA számára*. Budapest, Nemzeti Drog Fókuszpont, 2019.
- Christián László: A bizonytalan alapra épülő ház, avagy a rendszert alapfogalmainak tisztázása. *Iustum Aequum Salutare*, 6. (2010), 1. 175–192.
- Christián László: Law enforcement. In Schanda Balázs – Varga Zs. András – Csink Lóránt (szerk.): *The basic law of Hungary. A first commentary*. Dublin, Clarus, 2012. 235–242.
- Christián László: Rendészeti politika. *MTA Law Working Papers*, (2015), 14. 1–10. Online: http://real.mtak.hu/121350/1/2015_14_Christian.pdf
- Christián László: Rendőrség és rendészet. In Jakab András – Gajduscsék György (szerk.): *A magyar jogrendszer állapota*. Budapest, MTA TK JTI, 2016. 681–707.
- Christián László: Rendészeti szervek. In Jakab András – Fekete Balázs – Könczöl Miklós – Menyhárd Attila – Sulyok Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*. 2018. Online: <https://ijoten.hu/uploads/rendeszeti-szervek.pdf>
- Christián László – Kardos Pál: Sokszínű polgárőrség. New Yorktól az NKE egyetemi polgárőrségig. *Magyar Rendészet*, 19. (2019), 4. 33–52. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.4.2>
- Coyle, Susan L. – Richard H. Needle – Jacques Normand: Outreach-based HIV prevention for injecting drug users. A review of published outcome data. *Public Health Reports*, 113. (1998), 1. 19–30.
- Danku Nóra – Fekete Rita – Fekete Sándor – Boncz Imre: A DADA drogprevenciósi program hatékonyságvizsgálata hetedik évfolyamos általános iskolai tanulók körében. *Orvosi Hetilap*, 160. (2019), 23. 914–920. Online: <https://doi.org/10.1556/650.2019.31417>
- Demetrovics Zsolt – Balázs Hedvig: Drogosok. In Gelsei Gergő – Gergely Vera – Horváth Vera – Rácz Márton (szerk.): *A láthatatlanság vége – társadalomismereti olvasókönyv*. Budapest, Alapítvány a Társadalomelméleti Kollégiumért, 2004. 121–141.
- Elekes Zsuzsanna – Arnold Petra – Bencsik Nóra (szerk.): *Iskolások egészségkárosító magatartása 25 év távlatában. A 2019. évi ESPAD kutatás magyarországi eredményei*. Budapest, BCE, 2020.
- EMCDDA: *Annual report on the state of the drugs problem in Europe*. Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2011.
- EMCDDA: *European drug report. Trends and developments*. Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2019.
- Erdős Ákos: A Vám- és Pénzügyőrség kábítószer-ellenes tevékenysége a rendszerváltást követő első évtizedben. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 27. (2017), 54. 15–24. Online: <https://doi.org/10.31627/RTF.XXVII.2017.54N.15-24P>
- Finszter Géza: *A rendőrség joga*. Budapest, ORFK, 2012.
- Finszter Géza: *Rendészettan*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.
- Fisher, Rian – Daniel O'Donnell – Bradley Ray – Daniel Rusyniak: Police officers can safely and effectively administer intranasal naloxone. *Prehospital Emergency Care*, 20. (2016), 6. 675–680. Online: <https://doi.org/10.1080/10903127.2016.1182605>

- Khorasheh, Triti – Renuka Naraine – Tara Marie Watson – Amy Wright – Natalie Kallio – Carol Strike: A scoping review of harm reduction training for police officers. *Drug and Alcohol Review*, 38. (2019), 2. 131–150. Online: <https://doi.org/10.1111/dar.12904>
- Kóti Réka Ágnes: A jogalkalmazás kérdőjelei a kábítószer-problémával kapcsolatos kriminálpolitikában. *Iustum Aequum Salutare*, 4. (2008), 3. 151–159.
- Lurie, Steve – Jessica Petrillo – Frank Sirotich – Greg Suttor – Irma Molina – Dana Granofsky – Lynette Katsivo: *Justice-focused mental health supportive housing in Toronto. Needs assessment and action plan*. Toronto, Canadian Mental Health Association Toronto Branch – Wellesley Institute – Addictions and Mental Health Ontario, 2020.
- Midford, Richard – Geoffrey Munro – Nyanda McBribe – Pamela Claire Snow – Ursula Ladzinski: Principles that underpin effective school-based drug education. *Journal of Drug Education*, 32, (2002), 4. 363–386. Online: <https://doi.org/10.2190/T66J-YDBX-J256-J8T9>
- Morris, Victoria: *Situation tables as the new crime prevention. Theoretical underpinnings, strengths, weaknesses, and best practices*. Oshava, University of Ontario Institute of Technology, 2018.
- Németh Zsolt: A rendőrségi drogstratégia kihívásai. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a „Rendészet és rendvédelem – kihívások a XXI. században” című tudományos konferenciáról. IX. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2008. 393–394.
- Németh Zsolt: Kábítószerügy: rendőrségi csapda. *Miskolci Jogi Szemle*, 14. (2019), 2. ksz., 2. kötet. 276–285.
- Olsen, Hilgunn: Open drug scenes and police strategies in Oslo, Norway. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 18. (2017), 2. 1–16. Online: <https://doi.org/10.1080/14043858.2017.1388028>
- Orlay Ibolya – Cseres Judit: D. A. D. A.: A Magyar Rendőrség Általános Iskolai Drogmegelőzési Programja. *Iskolakultúra*, 5. (1995), 13–14. 85–90.
- OSCE: *Understanding referral mechanisms in preventing and countering violent extremism and radicalization that lead to terrorism. Navigating challenges and protecting human rights. A guidebook for South-Eastern Europe*. Vienna, Organization for Security and Co-operation in Europe, 2019.
- Paksi Borbála – Demetrovics Zsolt – Magi Anna – Felvinczi Katalin: A magyarországi felnőtt népesség droghasználata – az Országos Lakossági Adatfelvétel az Addiktológiai Problémákról 2015 (OLAAP 2015) reprezentatív lakossági felmérés alapján. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 73. (2018), 4. 541–565. Online: <https://doi.org/10.1556/0016.2018.73.4.2>
- Paksi Borbála – Magi Anna: Drogprevenációs helyzet(jelentés). Kvalitatív kutatás a területen dolgozó szakmai szolgáltatók körében. *Socio*, 3. (2013), 2. 1–30. Online: <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2013.2.1>
- Paksi Borbála: Magyarországi tendenciák az iskolai prevenció területén. *Educatio*, 28. (2019), 3. 441–458. Online: <https://doi.org/10.1556/2063.28.2019.3.1>
- Rác Zsolt – Csák Róbert – Karátson Renáta – Vadász Viktória: A drogváltás jelensége injekciós droghasználókkal készült interjúkban. *Psychiatria Hungarica*, 27. (2012), 1. 29–47.
- Rác Zsolt – Márványkövi Ferenc – Melles Katalin: Közösség-alapú utcai megkereső modell-program pilotstudy vizsgálata budapesti intravénás kábítószer-fogyasztók körében. *Addiktológia*, 8. (2009), 3. 219–253.
- Saunders, Mark: *F.O.C.U.S. Toronto Situation Tables, Q1 2018 statistical report. Presentation, Public Meeting, August 23, 2018*. Toronto, Police Headquarters, 2018.
- Sivadó Máté: A rendvédelmi szervek kábítószer-csökkentésben betöltött szerepe, feladata. *Magyar Rendészet*, 17. (2017), 2. 141–157.
- Sivadó Máté: *Jelenkori drogpolitika Magyarországon és Európában, tengerentúli kitekintéssel*. PhD-értekezés. Debrecen, DE Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2015.

- Sivadó Máté: Új kihívások a droghelyzet kezelésében alkoholológiai kitekintéssel. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Tanulmányok „Biztonsági kockázatok – rendészeti válaszok” című tudományos konferenciáról. XV. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2014. 235–241.
- Tanjin, Ashram – Charlotte Whall – Regan Johnson – Sixbert Himbaza: *Youth resiliency. Hate, racism, and youth radicalization report. Midaynta Community Services 3rd Annual Conference Report*. Toronto, Midaynta Community Services, 2020.
- TTC: *Special constable service and revenue protection annual report 2019*. Toronto, The Toronto Transit Commission (TTC), 2019. Online: http://www.ttc.ca/About_the_TTC/Commission_reports_and_information/Commission_meetings/2020/May_13/Reports/7_2019_TTC_Special_Constable_Service_Annual_Report_to_the_TT.pdf
- United Way: *FOCUS Toronto. 2018 Interim report*. Toronto, United Way Greater Toronto, 2018.
- Vitrai József: *A „Nemzeti drogstratégia a kábítószer-probléma visszaszorítására” megvalósulásának dokumentum és mélyinterjú-elemzésen alapuló értékeléséről*. Tanulmány. Budapest, Nemzeti Drogmegelőzési Intézet, 2009.
- Wang, Lu – Gabby Lee – Ian Williams: The spatial and social patterning of property and violent crime in Toronto neighbourhoods. A spatial-quantitative approach. *International Journal of Geo-Information*, 8. (2019), 51. 1–18. Online: <https://doi.org/10.3390/ijgi8010051>
- Werch, Chudley E. – Deborah M. Owen: Latrogenic effects of alcohol and drug prevention programs. *Journal of Studies on Alcohol*, 63. (2002), 5. 581–590. Online: <https://doi.org/10.15288/jsa.2002.63.581>